

Abúsír

EGYPT

**POHŘEBIŠTĚ
STARÉHO EGYPTA**

V archeologické lokalitě Abúsír nedaleko Káhiry se nachází rozsáhlá nekropole staroegyptských panovníků období 5. dynastie, soukromé hrobky i další stavby. Vykopávky tu na počátku minulého století prováděla nejprve Německá orientální společnost, od šedesátých let zde zkoumá Český egyptologický ústav.

Opatrně se dotýkám dveří starých čtyři a půl tisíce let. Tedy, nepravých dveří. Běžný smrtelník jimi neprojde, nemá kudy. To jen lékař a lékárník Šepseskafanch se tudy ze zászvětí vracíval mezi živé, aby se ve své hrobce nasytil obětinami.

TAJEMSTVÍ LÉKAŘOVY HROBKY

1 POSLEDNÍ OBJEV. Čtyři a půl tisíce let staré, takzvané nepravé dveře v hrobce lékaře Šepseskafancha. **2 MIROSLAV BARTA.** Ředitel Českého egyptologického ústavu a šéf výzkumu v Abúsíru. **3 NA NALEZIŠTI.** Čeští egyptologové v akci. Na výzkumu se celkově podílejí čtyři desítky různých expertů. **4 S MOTYKOU.** Arabský dělník v českých službách. Chvilí bosý, chvilí obutý.

V PÍSKU. Egyptoložka Veronika Dulíková přirovnává nepravé dveře k filmové hvězdné bráně. Děti jí pak lépe rozumějí.

DÍLO JE SKORO HOTOVO. Dělník nad částí odkryté hrobky lékaře Šepseskafancha.

MILOVALI SE? Nejstarší zatím známá milostná píseň: „Jsem okouzlen Tvou krásou“ (foto nahoře).

NEDALEKO PYRAMID. Naleziště mezi pyramidovým polem v Abúsíru a Sakkárou, kde působí čeští egyptologové.

Už dlouho však Šepseskafanch u dveří nic chutného ani opojného nenašel. Patrně strádá a rozčiluje se: muži jeho doby i stavu pili zhruba půldruhého litru piva denně.

Egyptané na Šepseskafancha i jeho žízeň dávno zapomněli. „Hrobka, kterou jsme letos objevili a právě zkoumáme, patří vrchnímu lékaři Horního a Dolního Egypta, faraonovu hlavnímu lékaři,“ říká český egyptolog Miroslav Bárta. „Žil v polovině 24. století před Kristem. Byl taky nejvyšším místelem lektvarů a čímsi jako ministrem zdravotnictví. Působil zároveň jako kněz, což bylo v té době obvyklé.“ O existenci Šepseskafancha zřejmě i proto egyptologové vědí také z jiných pramenů. „Mimo chodem, tehdy museli hodnotit své bráně rozumět. Na rozdíl od dnešních časů.“

K panovníkovi božského formátu samozřejmě nemohl

přistoupit kdekdo. „Právě Šepseskafanch patřil k vyvoleným, kteří se mohli faraona i fyzicky dotýkat. Egyptanů s podobným privilegiem bylo opravdu jen několik,“ vysvětluje Bárta.

PES VĚTŠÍ MANŽELKY

Kolem je ticho, opatrně rámuje jen poletující písek a arabští dělníci, kteří se noří do šachet; ti na sebe tu a tam, snad z radosti, zakřičí. Pracují s motykami, někteří rukama, někteří z nich naboso. Pohled na ně voní černobílým filmem. Prostá výbava má ale jednoduché vysvětlení: vzácné nálezy by se údery těžké techniky mohly rozpadnout.

Stojíme na archeologickém nalezišti Abúsír nedaleko Káhiry. Čeští egyptologové zde – na půl cesty mezi Sakárou a vlastním pyramidovým polem v Abúsíru – kopou a hledají už léta. Letos objevili hrobku muže, jemuž se výtečně dařilo v době, kdy jeho říše kolabovala.

Patřím k vůbec prvním novínářům, který si na stělu – ony nepravé dveře bez kliky – mohl sáhnout. Nic se neděje, alespoň prozatím. Žádná kletba, ba újma, pokud pominu skutečnost, že mě, podobně jako zapomenutého Šepseskafancha, opět přepadla žízeň.

S Miroslavem Bártou míříme do dalších hrodek této

staroegyptské nekropole. Orientovány jsou podle osy východ – západ. Protože staroegyptští zemřelí moudře odcházeli na západ, jsou v tomto směru, tedy blíže zásvětí, vždy umístěny i nepravé dveře. Ty plní rovněž funkci oltáře. Šepseskafanch a jiní zesnulí proto právě u dveří hledají pivo a chleba, potraviny, které jim sem přinášeli jejich potomci a klienti. Mimo chodem, pivo a chléb plnily ve Staré říši (2 700 až 2 180 před Kristem) úlohu směnného ekvivalentu. Peněz, chcete-li.

Z obětních kaplí postupně vyrvaných abúsírskému písku nezískávají egyptologové jen informace transcendentní, ale i velmi světské. „Všimněte si tohoto vyobrazení, pes je na něm větší než manželka. Kdopak byl asi oblíbenější?“ ukazuje s těžce

skrývaným nadšením Miroslav Bárta na stělu v hrobce staroegyptského soudce Intiho. Pro úplnost: Intiho žena se jmenovala Merut, tedy milovaná. Pes podle všeho slyšel na jméno

PIVO, DENNÍ CHLEBA. Archeoložka Katarína Arias Kytarová s nádobou, která představuje denní dávku piva urozeného muže z časů Staré říše.

Idžem. A Inti sám, jinak syn vlivného vezíra i šéfa resortu spravedlnosti Kara, je na stěle v souladu se zvyky doby vyobrazen co největší.

V téže Intiho hrobce je zaznamenána i nejstarší dochovaná milostná píseň. „Kromě významově neurčitěho popěvku, prostě jakéhosi la la la, je tu zapsáno Jsem okouzlen Tvou krásou,“ konstatuje šéf českých egyptologů.

KOLIK PIVA DENNĚ?

V jedné z pohřebních komor pak egyptologové našli deset staroegyptských džbánů piva, každý o objemu půl druhého litru. „Týden měl tehdy deset dní. Usuzujeme proto, že člověk zkonzumoval den co den objem jedné nádoby,“ vysvětluje původem slovenská egyptoložka Katarína Arias Kytarová.

Její kolegyně, antropoložka Petra Havelková, má před sebou pro změnu vyskládaný kosti z nohy princezny Šeretnebti. Vznešené dámy, jejíž hrobku čeští egyptologové objevili loni. „Umřela mezi pětadvacátým a pětatřicátým rokem. Vidíme, že nepracovala tvrdě,“ říká

Havelková. „Poměrně velké procento lidí se ale tehdy dožilo více než padesáti let.“

České badatele, především Miroslava Bárta, zajímají i okolnosti, proč a jak Stará říše skončila. „Každá společnost jednou zkolabuje nebo jinak řečeno projde obdobím transformace. V takové době přestávají fungovat struktury, které tuto společnost předtím vynesly na vrchol. A nové struktury zatím nejsou vytvořeny,“ popisuje Bárta zákonitosti kolapsu. „Drasticky se snížila životní úroveň. Přestává existovat stát, který – ať si o něm myslíme cokoli – dokáže tlumit negativní jevy. Povodně, neúrodu...“

A problémy, které rozložily Starou říši? „Nepotismus. Oslabování centrální autority. Prudký růst mandatorních výdajů. A další fenomény, které dobře známe ze současnosti.“ Znamená to, že i naše nynější společnost nevyhnutelně spěje ke kolapsu? „Vidím takové příznaky,“ reaguje Bárta.

Nad Abúsírem se roztáhla obloha, zavláhl slunce. Budiž. Kolaps je navíc vždy také transformace. ■

pavel.novotny@mfdnes.cz